Uitspraak Geschillencommissie Financiële Dienstverlening nr. 2022-0468
(mr. J. van der Groen, voorzitter, mr. dr. M.D.H. Nelemans,
T.I. van Bommel-Scheffer, leden en mr. R.E. van Lambalgen, secretaris)

Klacht ontvangen op	: 23 juni 2021
Ingediend door	: De consument
Tegen	: Rabo Groen Bank B.V., gevestigd te Utrecht, verder te noemen de bank
Datum uitspraak	: 2 juni 2022
Aard uitspraak	: Bindend advies
Uitkomst	: Vordering afgewezen
Bijlage	: Relevante bepalingen uit de algemene voorwaarden

Samenvatting

Sinds 1 april 2021 brengt de bank een negatieve rente in rekening op de Groenspaarrekening ("Rabo GroenSparen"). De consument vindt dit onterecht. De commissie oordeelt dat het rentebeding in de Algemene Voorwaarden GroenSparen 2020 – dat de bank de bevoegdheid geeft om een negatieve rente in rekening te brengen – geen oneerlijk beding is. Ook het wijzigingsbeding in de Algemene Voorwaarden GroenSparen 2011 – op grond waarvan de bank de inhoud van het rentebeding had gewijzigd, waardoor het mogelijk was om negatieve rente in rekening te brengen – is geen oneerlijk beding. Tot slot vindt de commissie het ook niet onaanvaardbaar dat de bank een negatieve rente in rekening brengt op de Groenspaarrekening.

1. De procedure

1.1 De commissie beslist op basis van haar reglement en op basis van de door partijen aan Kifid ingestuurde documenten inclusief bijlagen. Het gaat om: 1) het klachtformulier van de consument; 2) het verweerschrift van de bank; 3) de repliek van de consument en 4) de dupliek van de bank.

1.2 De commissie is van oordeel dat het niet nodig is de zaak mondeling te behandelen. De zaak wordt daarom op grond van de stukken beslist.

1.3 De consument en de bank hebben gekozen voor een bindend advies. Dit betekent dat partijen elkaar aan de uitspraak kunnen houden.

2. Het geschil tussen partijen

Wat is er gebeurd?

2.1 De consument hield sinds 2012 bij de bank een Groenspaarrekening aan ("Rabo GroenSparen"). Dit is een spaarrekening waarbij de inleg voor minimaal 70% wordt geïnvesteerd in groene projecten (dat wil zeggen: projecten die voldoen aan de voorwaarden van de Regeling Groenprojecten[1]). Dergelijke groenprojecten krijgen een rentekorting van de bank. Tegelijkertijd genieten de spaarders bij Rabo GroenSparen fiscale voordelen (namelijk een verhoogde vrijstelling in box 3 en een extra heffingskorting in box 1).

2.2 Op de Groenspaarrekening van de consument waren de Algemene voorwaarden voor Rabo GroenSparen 2011 (hierna: AV GroenSparen 2011) van toepassing. Deze voorwaarden bevatten het volgende wijzigingsbeding:

> ***17 Wijziging algemene voorwaarden***
> *De bank is bevoegd deze algemene voorwaarden aan te vullen, te wijzigen en/of te vervangen. Zij zal de rekeninghouder(s) ten minste dertig dagen voor de inwerkingtreding van een aanvulling, wijziging en/of vervanging hieromtrent informeren dan wel in de gelegenheid stellen hiervan kennis te nemen. Indien de rekeninghouder(s) niet akkoord gaat/gaan met een aanvulling, wijziging en/of vervanging dien/dienen hij/zij dit onder opzegging van de overeenkomst binnen genoemde dertig dagen schriftelijk aan de bank mee te delen.*

2.3 Op 10 maart 2020 heeft de bank de consument een bericht gestuurd om hem te informeren over de wijziging van de voorwaarden en de rentes:

> *"(…)*
> ***Nieuwe voorwaarden***
> *Per 1 juli 2020 gelden nieuwe voorwaarden voor uw betaal-, spaar- en beleggersrekeningen. De grootste veranderingen zijn:*
>
> *De nieuwe voorwaarden maken het mogelijk dat wij rente vergoeden of in rekening brengen. De rente kan ook nul zijn.*
> *(…)*
> *De voorwaardenwijziging gaat in per 1 juli 2020. U vindt de nieuwe voorwaarden op rabobank.nl/rente. Bent u het niet eens met de voorwaardenwijziging? Dan kunt u uw rekening opzeggen.*

[1] Zie https://www.rvo.nl/subsidies-financiering/groenprojecten.

Rente per 1 juli 2020
Vanaf 1 juli 2020 gelden nieuwe rentes op uw betaal,- spaar en beleggersrekeningen. Per rekening kan rentepercentage verschillen. U vindt de gewijzigde rentes op rabobank.nl/rente.

Waarom daalt de rente?
We begrijpen dat er zorgen zijn over de lage rente. Daarom hebben we zolang mogelijk gewacht om de rente verder te verlagen. De Rabobank betaalt rente over het geld dat wij als bank moeten onderbrengen bij de Europese Centrale Bank. De rente hierop is al langere tijd negatief. Dit leidt er toe dat wij de rente op een aantal van onze spaar-, betaal- en beleggersrekeningen wijzigen.
(…)"

2.4 Per 1 juli 2020 zijn de nieuwe voorwaarden (AV GroenSparen 2020) ingegaan. Artikel 10 van deze voorwaarden luidt als volgt:

10. Rente
1 Wij kunnen over (een deel van) het tegoed rente vergoeden en/of in rekening brengen. De rente kan ook nul zijn. De rente is variabel. Dat betekent dat wij de rente altijd mogen wijzigen. Een wijziging kan bijvoorbeeld volgen uit marktomstandigheden, ontwikkelingen op de geld of kapitaalmarkt, uitvoering van wet- en regelgeving of maatregelen van onze toezichthouders.
2 De rente kan afhankelijk zijn van de hoogte van het tegoed. Wij mogen bepalen vanaf welke bedragen een bepaalde rente geldt. Door het bepalen van deze bedragen ontstaan saldoschijven. Wij bepalen welke rente geldt voor iedere saldoschijf. Wij mogen de saldoschijven en de rente die daarbij hoort altijd wijzigen. Hiervoor geldt wat hiervoor onder 1 staat.
3 U kunt informatie over de rente en/of saldoschijven vinden op de website. Vooraf vindt u op de website ook informatie over wijzigingen van de rente en/of saldoschijven. Wij kunnen u hierover ook vooraf schriftelijk of elektronisch informeren. Bijvoorbeeld als wij rente in rekening gaan brengen.

2.5 Op 27 januari 2021 heeft de bank de consument geïnformeerd dat voor de Groenspaarrekening per 1 april 2021 een negatieve rente van 0,5% zal gaan gelden. In de brief wordt uitgelegd dat het voor de consument, ondanks de negatieve rente, nog steeds mogelijk is om een positief nettorendement te behalen op de Groenspaarrekening, dit vanwege de fiscale voordelen.

2.6 Uit onvrede over de negatieve rente heeft de consument de Groenspaarrekening opgezegd. Ook heeft hij hierover een klacht ingediend bij Kifid.

De klacht en vordering
2.7 De consument vindt het onterecht dat de bank een negatieve rente in rekening brengt op de Groenspaarrekening. De consument is hier met name ontevreden over vanwege de aard en het karakter van dit product.

Immers, het tegoed wordt beheerd door Rabo Groen Bank, dat als groenfonds is aangewezen, en minimaal 70% van het spaargeld wordt in groene projecten geïnvesteerd.

Het verweer

2.8 De bank heeft verweer gevoerd tegen de stellingen van de consument. Voor zover relevant zal de commissie bij de beoordeling daarop ingaan.

3. De beoordeling

3.1 Deze zaak draait om de vraag of de bank een negatieve rente in rekening mag brengen op de Groenspaarrekening.

3.2 Artikel 10 van de AV GroenSparen 2020 (hierna: 'het rentebeding') geeft de bank de bevoegdheid om negatieve rente in rekening te brengen. De consument stelt echter dat dit een oneerlijk beding is.

3.3 De consument stelt de rechtsgeldigheid van artikel 10 van de AV GroenSparen 2020 ook nog op een andere manier ter discussie. Hij stelt namelijk dat artikel 17 van de AV GroenSparen 2011 (hierna: 'het wijzigingsbeding') een oneerlijk beding is – en daardoor vernietigbaar, waardoor het niet kan dienen als grondslag voor de wijziging van de AV GroenSparen in 2020. Als deze redenatie gevolgd wordt, zou nog steeds het rentebeding in de AV GroenSparen 2011 van toepassing zijn op de Groenspaarrekening. Op basis van dat beding had de bank geen bevoegdheid om negatieve rente in rekening te brengen.

Toetsingskader oneerlijke bedingen

3.4 De commissie roept in herinnering dat het een bank niet is toegestaan in haar voorwaarden een bepaling op te nemen die gekwalificeerd kan worden als een oneerlijk beding, zoals bedoeld in de Richtlijn 93/13/EEG betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: de Richtlijn). Wanneer het beding oneerlijk (onredelijk bezwarend) wordt geacht, is dat vernietigbaar op grond van artikel 6:233 sub a van het Burgerlijk Wetboek (BW). Op grond van artikel 3 lid 1 van de Richtlijn wordt een beding in een overeenkomst waarover niet afzonderlijk is onderhandeld, als oneerlijk beschouwd indien het, in strijd met de goede trouw, het evenwicht tussen de uit de overeenkomst voortvloeiende rechten en verplichtingen van de partijen ten nadele van de consument aanzienlijk verstoort.

3.5 Verder is van belang dat de Richtlijn een bijlage bevat met een indicatieve en niet uitputtende lijst van bedingen die als oneerlijk kunnen worden aangemerkt ('blauwe lijst'). Het is een *indicatieve* lijst: de vaststelling dat een beding voorkomt op de blauwe lijst leidt niet automatisch tot de conclusie dat dat beding oneerlijk is.

3.6 Tot slot is ook het transparantievereiste van belang. Volgens artikel 5 van de Richtlijn en op grond van artikel 6:238 lid 2 BW moeten schriftelijke bedingen in overeenkomsten met consumenten steeds duidelijk en begrijpelijk zijn opgesteld. Het beding moet niet alleen *grammaticaal* begrijpelijk zijn; het moet de normaal geïnformeerde en redelijk omzichtige en oplettende gemiddelde consument (hierna: 'de gemiddelde consument') ook in staat stellen om de concrete werking van het beding te begrijpen en om de economische gevolgen van het beding in te kunnen schatten. Een gebrek aan transparantie is – net zoals de omstandigheid dat een beding voorkomt op de blauwe lijst – een omstandigheid die *meeweegt* in het oneerlijkheidsoordeel.

Is het wijzigingsbeding een oneerlijk beding?

3.7 In artikel 17 van de AV GroenSparen 2011 staat dat de bank de voorwaarden kan aanvullen, wijzigen en/of vervangen. In dit artikel worden geen gevallen genoemd waarin de bank tot aanvulling, wijziging en/of vervanging mag overgaan. Dit maakt het beding in de ogen van de commissie weinig transparant. Het wijzigingsbeding is immers zodanig open geformuleerd dat het voor de gemiddelde consument niet duidelijk was wanneer de bank tot wijziging van de voorwaarden zou overgaan. Dit gebrek aan transparantie leidt in deze zaak echter niet tot het oordeel dat artikel 17 van de AV GroenSparen 2011 oneerlijk is. Zoals in 3.6 is overwogen, is het feit dat een beding niet voldoende transparant is, weliswaar een *belangrijke* maar niet altijd een *beslissende* factor.

3.8 Wat de commissie wél doorslaggevend vindt, is het feit de AV GroenSparen 2011 voorzien in een opzeggingsmogelijkheid (zie artikel 14 van de voorwaarden, opgenomen in de bijlage bij deze uitspraak). Als een consument het niet eens was met de wijziging van de voorwaarden kon hij altijd de GroenSparen-overeenkomst opzeggen en ergens anders een spaarrekening openen. Hiermee kon een consument voorkomen dat hij gebonden zou worden aan de gewijzigde voorwaarden.

3.9 Het belang van deze opzeggingsmogelijkheid komt ook tot uitdrukking in de blauwe lijst. Allereerst wordt in punt 1 sub j in de bijlage bij de Richtlijn bepaald dat een beding als oneerlijk kan worden aangemerkt, indien deze tot doel of gevolg heeft de verkoper te machtigen om zonder geldige, in de overeenkomst vermelde reden, eenzijdig de voorwaarden van de overeenkomst te wijzigen.

Hiervan is in dit geval sprake: zoals in 3.7 overwogen, noemt artikel 17 van de AV GroenSparen 2011 namelijk niet de redenen waarom de bank tot aanvulling, wijziging en/of vervanging mag overgaan. Vervolgens wordt in punt 2 sub b van de bijlage bepaald dat punt 1 sub j niet in de weg staat aan bedingen "waarbij de verkoper zich het recht voorbehoudt de voorwaarden van een overeenkomst voor onbepaalde tijd eenzijdig te wijzigen, mits hij verplicht is de consument daarvan redelijke tijd vooraf in kennis te stellen *en het de laatste vrijstaat de overeenkomst te ontbinden*". De commissie stelt vast dat aan de voorwaarden van punt 2 sub b voldaan is. En meer overkoepelend komt de commissie – met name vanwege de opzeggingsmogelijkheid – tot de conclusie dat het wijzigingsbeding niet oneerlijk is.

3.10 Kortom: het wijzigingsbeding is geen oneerlijk beding. Het vormde daarom een rechtsgeldige grondslag voor de wijziging van de AV GroenSparen in 2020. Het rentebeding dat in de AV GroenSparen 2020 is opgenomen, is dus van toepassing op de Groenspaarrekening. Dit betekent dat de commissie toekomt aan de vraag of dát beding een oneerlijk beding is.

Is het rentebeding een oneerlijk beding?

3.11 In artikel 10 van de AV GroenSparen 2020 staat dat de bank niet alleen rente kan vergoeden maar ook rente *in rekening kan brengen* – met andere woorden: dat de rente negatief kan zijn. Weliswaar staat de term 'negatieve rente' niet letterlijk in artikel 10 van de AV GroenSparen 2020, maar voor de gemiddelde consument was wel duidelijk dat de bank op grond van dit rentebeding negatieve rente in rekening zou kunnen brengen. En hoewel het rentebeding open geformuleerd is (doordat het bepaalt dat de bank de rente "altijd" mag wijzigen), noemt het wel een aantal voorbeelden van redenen waarom de rente gewijzigd kan worden: marktomstandigheden, ontwikkelingen op de geld of kapitaalmarkt, uitvoering van wet- en regelgeving of maatregelen van de toezichthouders. Daarmee biedt het rentebeding voldoende inzicht voor de gemiddelde consument. Naar het oordeel van de commissie is het rentebeding daarom, in lijn met de vereisten van artikel 5 van de Richtlijn en van artikel 6:238 lid 2 BW, voldoende transparant.

3.12 Verder geldt ook hier dat de AV GroenSparen 2020 voorzien in een opzeggings-mogelijkheid (zie artikel 13 van de voorwaarden, opgenomen in de bijlage bij deze uitspraak). Daardoor heeft de consument een exit-mogelijkheid.
Zoals in 3.8 en 3.9 overwogen, acht de commissie dit van groot belang.

3.13 Kortom: het rentebeding is geen oneerlijk beding. Dit betekent dat de bank op grond van dit beding bevoegd was om negatieve rente in rekening te brengen.

Deze contractuele bevoegdheid wordt evenwel begrensd door de eisen van redelijkheid en billijkheid van artikel 6:248 lid 2 BW: het in rekening brengen van een negatieve rente mag niet *onaanvaardbaar* zijn.

Is het onaanvaardbaar dat de bank een negatieve rente in rekening brengt?

3.14 De bank heeft uitgebreid toegelicht waarom zij besloten heeft om een negatieve rente in rekening te brengen op de Groenspaarrekening. De bank is daarbij ingegaan op het beleid van de ECB – die sinds 2009 de rentetarieven heeft verlaagd – en het bedrijfsmodel van een bank. In de kern komt dit bedrijfsmodel op het volgende neer: aan de ene kant (spaar)gelden aantrekken en aan de andere kant kredieten verstrekken. Vanwege het feit dat spaargelden direct opeisbaar zijn (terwijl de verstrekte kredieten doorgaans een lange looptijd hebben), kan een bank niet alle aangetrokken gelden uitlenen, maar moet zij een deel van de aangetrokken gelden als liquide middelen aanhouden. Sinds 2014 rekent de ECB een negatieve rente voor de liquide middelen die banken bij haar stallen. De kosten van de bank zijn daardoor toegenomen. In combinatie met de dalende marktrentes en de rentekorting die de bank verleent aan groenprojecten, heeft dit ertoe geleid dat het product GroenSparen voor de bank een verlieslatend product is geworden. De bank heeft daarom besloten om de negatieve rente door te berekenen aan haar klanten. Verder heeft de bank aangegeven dat het voor haar klanten, vanwege de fiscale voordelen bij GroenSparen, nog steeds mogelijk is om een positief nettorendement te behalen op de Groenspaarrekening.

3.15 De commissie volgt de toelichting van de bank en vindt het daarom niet onaanvaardbaar dat de bank een negatieve rente in rekening brengt op de Groenspaarrekening. Het gegeven dat deze spaarrekening is aangemerkt als maatschappelijke belegging maakt dit oordeel niet anders. Voor het antwoord op de vraag of negatieve rente in rekening mag worden gebracht is de aard en het karakter van de spaarrekening niet bepalend of anderszins doorslaggevend.

Slotsom

3.16 Dit alles leidt tot de slotsom dat de bank een negatieve rente in rekening mag brengen op de Groenspaarrekening. De klacht van de consument is daarom ongegrond.

3.17 Naar het oordeel van de commissie rechtvaardigt het belang van deze zaak dat partijen hoger beroep kunnen instellen. De commissie zal daarom, op de voet van regel 7.2 van het Reglement Commissie van Beroep Kifid – vanaf 1 april 2022, bepalen dat voor beide partijen hoger beroep openstaat.

4. De beslissing

De commissie:

a) wijst de vordering van de consument af; en

b) bepaalt dat partijen tegen deze uitspraak hoger beroep kunnen instellen bij de Commissie van Beroep Kifid.

In overweging 3.17 en in de beslissing is vermeld dat partijen tegen deze uitspraak hoger beroep kunnen instellen bij de Commissie van Beroep Kifid. In regel 18.1 van het reglement Commissie van Beroep Kifid – vanaf 1 april 2022 is bepaald dat beroep kan worden ingesteld tot 6 weken na de dag van deze uitspraak. Het reglement van de Commissie van Beroep Kifid en meer informatie over het instellen van beroep staat op de website www.kifid.nl/in-beroep-gaan-bij-kifid.

Binnen twee weken na de verzenddatum van deze uitspraak kunt u een schriftelijk verzoek indienen tot herstel van vergissingen in de uitspraak zoals schrijffouten, een verkeerde naam/datum of rekenfouten. De beslissing van de geschillencommissie in de uitspraak kan hiermee niet ter discussie worden gesteld. Binnen een maand na de verzenddatum van de uitspraak kunt u een schriftelijk verzoek indienen om de uitspraak aan te vullen als u vindt dat de geschillencommissie niet heeft beslist over alle onderdelen van uw vordering. Dit ziet niet op de situatie waarin u meent dat de geschillencommissie in haar uitspraak niet uitdrukkelijk al uw argumenten, ter onderbouwing van uw vordering, heeft behandeld. Meer informatie hierover staat in artikel 40 van het reglement van de geschillencommissie, te vinden op de website www.kifid.nl/reglementen-en-statuten.

Bijlage - Relevante bepalingen uit de AV GroenSparen 2011

14. Opzegging

a De rekeninghouder of de bank kan zonder opzeggingstermijn de overeenkomst schriftelijk opzeggen. Voor zover dit in verband met een blokkering van een (deel van het) tegoed nodig is, blijft de overeenkomst van kracht voor de afwikkeling daarvan.
b Na opzegging van de overeenkomst is storting op de spaarrekening niet meer toegestaan.
c Indien op het moment van opzegging van de overeenkomst door de rekeninghouder of de bank een tegoed op de spaarrekening aanwezig is, dient de rekeninghouder het tegoed, indien en voor zover dit met inachtneming van artikel 9 beschikbaar is, direct over te boeken naar een tegenrekening.
d Het (deel van het) tegoed dat op het moment van opzegging van de overeenkomst geblokkeerd is, dient direct na beëindiging van de blokkering door de rekeninghouder te worden overgeboekt naar een tegenrekening.

17. Wijziging algemene voorwaarden

De bank is bevoegd deze algemene voorwaarden aan te vullen, te wijzigen en/of te vervangen. Zij zal de rekeninghouder(s) ten minste dertig dagen voor de inwerkingtreding van een aanvulling, wijziging en/of vervanging hieromtrent informeren dan wel in de gelegenheid stellen hiervan kennis te nemen. Indien de rekeninghouder(s) niet akkoord gaat/gaan met een aanvulling, wijziging en/of vervanging dien/dienen hij/zij dit onder opzegging van de overeenkomst binnen genoemde dertig dagen schriftelijk aan de bank mee te delen.

Relevante bepalingen uit de AV GroenSparen 2020

10. Rente

1 Wij kunnen over (een deel van) het tegoed rente vergoeden en/of in rekening brengen. De rente kan ook nul zijn. De rente is variabel. Dat betekent dat wij de rente altijd mogen wijzigen. Een wijziging kan bijvoorbeeld volgen uit marktomstandigheden, ontwikkelingen op de geld of kapitaalmarkt, uitvoering van wet- en regelgeving of maatregelen van onze toezichthouders.
2 De rente kan afhankelijk zijn van de hoogte van het tegoed. Wij mogen bepalen vanaf welke bedragen een bepaalde rente geldt. Door het bepalen van deze bedragen ontstaan saldoschijven. Wij bepalen welke rente geldt voor iedere saldoschijf. Wij mogen de saldoschijven en de rente die daarbij hoort altijd wijzigen. Hiervoor geldt wat hiervoor onder 1 staat.
3 U kunt informatie over de rente en/of saldoschijven vinden op de website. Vooraf vindt u op de website ook informatie over wijzigingen van de rente en/of saldoschijven. Wij kunnen u hierover ook vooraf schriftelijk of elektronisch informeren. Bijvoorbeeld als wij rente in rekening gaan brengen.

13. Beëindiging van de overeenkomst

1 U zegt de overeenkomst op
U kunt de overeenkomst opzeggen. U moet de opzegging aan ons meedelen. Er geldt geen opzegtermijn. Heeft u een en/of-rekening? Dan mag ieder van u zonder medewerking van de andere rekeninghouder(s) de overeenkomst opzeggen. Heeft u een en-rekening? Dan kunt u alleen samen de overeenkomst opzeggen.
2 Wij zeggen de overeenkomst op
Ook wij mogen de overeenkomst beëindigen door deze op te zeggen. Wij mogen de overeenkomst onder meer opzeggen als wij vinden dat onze relatie met u een gevaar is of kan zijn voor de integriteit of de reputatie van ons of de financiële sector. Bijvoorbeeld bij een vermoeden van fraude of als onze goede naam of die van andere financiële instellingen wordt aangetast of kan worden aangetast. Er geldt geen opzegtermijn.
3 Na opzegging van de overeenkomst wordt deze zo spoedig mogelijk afgewikkeld.
Is het tegoed of een deel daarvan nog geblokkeerd? Dan blijft dit tegoed op de spaarrekening staan zolang het nog geblokkeerd is.
4 De rekening eindigt zonder opzegging als gedurende twee jaar geen tegoed op de spaarrekening staat.
5 Voorwaarden blijven gelden
Voor zover nodig blijven de overeenkomst en de algemene voorwaarden gelden voor de afwikkeling daarvan.